

Notitie eindoordeel kamsalamander Oeffelter Meent

Onderwerp

Reactie op advies Ecologische Autoriteit om de eindconclusie Ja voor doelsoort kamsalamander in Oeffelter Meent te veranderen in Ja-mits

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Aan

Kopie aan

N.v.t.

Ter bespreking in

N.v.t.

van

Telefoon

Email

De Ecologische Autoriteit heeft op 25 mei 2023 advies gegeven over de natuurdoelanalyse (NDA) van Natura 2000-gebied Oeffelter Meent. In dit advies geeft de Ecologische Autoriteit aan dat één eindoordeel aangepast zou moeten worden óf nader onderbouwd moet worden waarom dit eindoordeel correct is. In de NDA wordt geconcludeerd dat de voorgenomen maatregelen afdoende zijn voor het halen van de voor de kamsalamander gestelde doelen (ja-a). Volgens het advies van de EA sluit dit niet aan op de onzekerheden die elders in de NDA worden geconstateerd. De conclusie ja-mits wordt als een passender eindoordeel benoemd.

Totstandkoming conclusie Ja-a

Arcadis heeft op 28 februari 2023 de natuurdoelanalyse voor Oeffelter Meent opgeleverd. Arcadis heeft daarvoor, op basis van toenmalig beschikbare literatuur en onderzoeksgegevens, per Natura 2000-doelstelling beoordeeld in hoeverre deze behaald is of wat hiervoor nog nodig zal zijn. In onderstaande tabel en bijbehorende toelichting is de wijze van beoordeling terug te lezen. Er wordt op basis van deze methodiek geconcludeerd dat reeds uitgevoerde en voorgenomen maatregelen met voldoende zekerheid verslechtering van de populatie uit kunnen sluiten, waarmee de instandhoudingsdoelstelling behaald wordt.

Voor de kamsalamander geldt geen uitbreidingsdoelstelling. Dit wil zeggen dat wanneer achteruitgang wordt voorkomen en sinds aanwijzing ook niet heeft plaatsgevonden de doelstelling wordt behaald (ja-a).

Toelichting op de beoordelingstabel:

1. Trend in oppervlakte is onbekend en mogelijk zelfs negatief, maar recente gegevens ontbreken.
2. Geïsoleerde populatie, uitwisseling met omliggende populaties niet mogelijk, beperkt aantal poelen voor voortplanting, lage poelen bevatten (door overstroming met rivierwater) veel vis.
3. Uitbreiding aantal poelen, verbeteren bestaande poelen door gefaseerd herinrichten, opslag bij poelen verwijderen, regelmatig schonen van poelen, indien nodig wegvangen vis, ontwikkeling zoomvegetaties. Dit zijn allemaal patroonmaatregelen, de enige voorgesteld procesmaatregel (aanleg faunapassage) is uitgesteld.
4. Door het uitvoeren van de maatregelen neemt de kwaliteit van voortplantingshabitat in de Oeffelter Meent toe. Ook zal het landhabitat verbeteren door de aanleg van zoomvegetaties.

Formulier 1: *Beoordeling of de Natura 2000-doelstelling voor Kamsalamander gehaald wordt*

Formulier 1: Beoordeling of de Natura 2000-voorziening voor kansarmoeder gerdaad wordt

Vraag nr	Vraag	Mogelijk antwoord	Ga naar vraag:	Eindoordeel
1	Is er t.o.v. TO sprake van een stabiele of positieve trend in oppervlakte én kwaliteit van het leefgebied van de soort?	Ja	6	
		Nee / Onbekend / Onzeker	2	
2	Zijn er voor het leefgebied knelpunten (incl. stikstof) gesignaleerd die kunnen hebben geleid tot verslechtering van het leefgebied?	Nee	6	
		Ja / Onbekend	3	
3	Zijn er maatregelen genomen of geprogrammeerd om negatieve trend of knelpunten op te heffen?	Ja	4	
		Nee	5	
4	Leiden deze maatregelen met voldoende zekerheid tot het benodigde effect (realisatie van condities waarbij verslechtering van het leefgebied wordt voorkomen)? Hierbij kan een deskundigenoordeel een rol spelen.	Ja	6	
		Onzeker		Nee, tenzij - a
		Nee	5	
5	Kan verslechtering met aanvullende effectieve maatregelen genomen op termijn voorkomen worden (behoud wordt gehaald)?	Ja		Nee, tenzij - b
		Nee /onzeker		Nee, tenzij - c
6	Zijn er uitbreidings- en/of verbeteropgave voor het leefgebied?	Ja		Zie formulier 2
		Nee		Ja - a
Eindoordeel				Ja - a

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Instandhoudingsdoel kamsalamander

Om inzichtelijk te krijgen of wordt voldaan aan de instandhoudingsdoelstelling voor de kamsalamander is het van belang het referentiekader te definiëren. Hiervoor is gekeken naar het aanwijzingsbesluit van Oeffelter Meent als Natura 2000-gebied (2013) en het eerste Natura 2000-beheerplan voor dit gebied (april 2016).

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Aanwijzingsbesluit (2013):

H1166 Kamsalamander

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting: De soort komt voor in vier poelen die dicht bij de winterdijk liggen. Het voorkomen van de soort is onder andere afhankelijk van de mate van dynamiek in de uiterwaard. De hoeveelheid geschikt leefgebied is daardoor beperkt.

Natura 2000-beheerplan (april 2016)

Verspreiding

Gegevens met betrekking tot de kamsalamander zijn verzameld door RAVON (Heuvel, 2008) en IVN (M. Grutters, 2009-2013).

De kamsalamander komt binnen het Natura 2000-gebied voor in twee poelen in het binnendijkse gebied en een poel in het gebied Meerkampen. Net buiten de begrenzing van het beheerplangebied zijn nog twee locaties waar de kamsalamander voorkomt. De vangsten varieerden in grootte van één tot - tientallen exemplaren (o.a. 47 exemplaren in 2012 in de poel bij de tennisbaan, M. Grutters, 2012). Ook in gebieden westelijk van de Oeffelter Meent en grenzend aan de Maas komt de kamsalamander voor. Ten oosten en zuiden van het gebied zijn geen meldingen bekend van de kamsalamander (Delft en Schuitema, 2005; Heuvel, 2008).

Perspectief onder huidige omstandigheden

De aanwezigheid van de kamsalamander in meerdere aangrenzende gebieden biedt perspectieven voor het behoud en de ontwikkeling van de soort voor de langere termijn. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat de doelstellingen niet gehaald worden, maar er zijn een aantal risico's. Deze hebben betrekking op het onderhoud van de poelen, de minder gunstige inrichting van de poelen en het ontbreken van goede verbindingen tussen voortplantings- en landbiotoop.

Eindoordeel Natuurdoelanalyse (28 februari 2023¹)

De natuurdoelanalyse beschrijft dat tijdens de inventarisatie in 2018, uitgevoerd door Ecologica doormiddel van bemonstering, in een drietal poelen kamsalamander is waargenomen. Het betrof twee binnendijs gelegen poelen (B03 en B10) en één buitendijs gelegen poel (C01, C01-Z), weergegeven in figuur 5-10. Poel B03 had destijds een gunstige conditie met een grote populatie en succesvolle voortplanting. In de andere twee poelen werd geconcludeerd dat voortplanting weinig tot niet succesvol kon plaatsvinden door de aanwezigheid van stekelbaars en gibel. Voortplanting vond wel plaats maar juvenielen bleken het desbetreffende jaar veelal niet te hebben overleefd.

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Sinds de oplevering van het onderzoek van Ecologica zijn er diverse maatregelen getroffen om het leefgebied van de kamsalamander te verbeteren. Om te voorkomen dat vee de oever van de poel betreedt is de binnendijs geleden poel B10 uitgerasterd. De verwachting was dat de vegetatie in de oeverzone zou toenemen waarmee de overlevingskans voor juvenielen zou verbeteren.

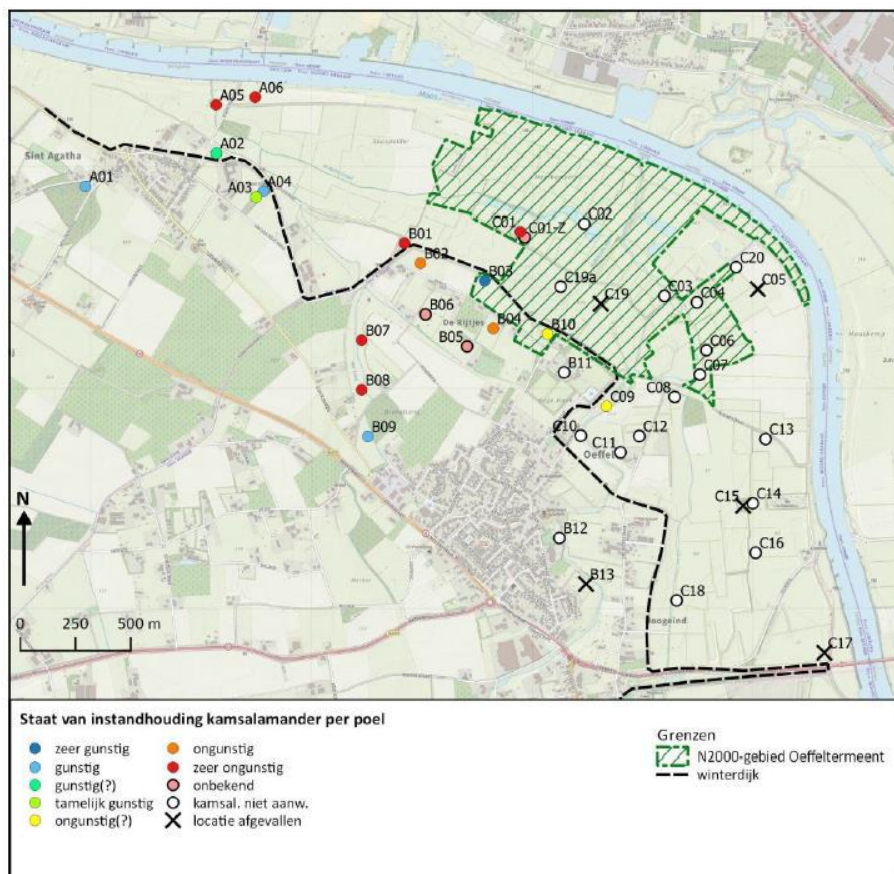
De buitendijkse poelen in Oeffelter Meent bevinden zich in een laagte. Wanneer de Maas hoog staat kan dit resulteren in inundatie van de poelen waardoor deze sneller bevolkt raken door vis. Maatregel 13 uit de Natuurdoelanalyse is gericht op het verbeteren van het leefgebied door de dimensionering van de poelen dusdanig aan te passen zodat droogval in de zomers toeneemt. Daarnaast zijn er ten tijde van het schrijven van deze notitie (27-5-2025) gesprekken met Staatsbosbeheer over effectieve methoden om vis weg te vangen in de poelen (instandhoudingsbeheer).

De waterhabitat van de kamsalamander was van onvoldoende kwaliteit^{1,2}. Het aantal poelen waar succesvolle voortplanting plaatsvond zijn gering gebleken doordat veel van deze wateren troebel waren en/of vis bevatten. Door baggerwerkzaamheden uit te voeren en/of de vis weg te vangen zouden een aantal van deze poelen opnieuw geschikt kunnen worden als voortplantingswater. Voor een duurzame deelpopulatie moeten minimaal drie voortplantingswateren in gunstige staat aanwezig zijn¹. Aangezien de buitendijkse poelen gevoelig zijn voor overstroming is het wenselijk meer dan drie geschikte voortplantingswateren aanwezig zijn.

Vanwege het beperkte oppervlak van Oeffelter Meent dat binnendijs gelegen is wordt er ook gekeken naar poelen die buiten de Natura 2000-begrenzing liggen. In de poelen B01, B02 en B04 t/m B09 ten zuiden van het Natura 2000-gebied zijn ook kamsalamanders waargenomen. Wanneer het leefgebied van deze poelen verbetert kunnen de populaties elkaar versterken^{1,2}.

¹ Zwanenburg, 2019. Kamsalamander Oeffelter Meent 2018. Ecologica, Maarheeze.

² Kranenbarg, J, W. Beukema, T. Kroon, M. van Santen, J. Janse, Y. Radstake & I. Spruijt, 2024. Resultaten monitoring en adviezen voor leefgebiedherstel in Natura 2000-gebieden Noord-Brabant. Vissen, kamsalamander & drijvende waterweegbree 2019-2024. Rapportnummer 2022.186. RAVON, Nijmegen.

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Figuur 5-10 Staat van instandhouding van de kamsalamander in de onderzochte poelen in de Oeffeltermoent en omgeving (Zwanenburg, 2019), (Natuurdoelanalyse Oeffeltermoent, 2023).

In onderstaande samenvattende tabel staan een aantal van de nieuwe maatregelen uit de natuurdoelanalyse beschreven die gericht zijn op de kamsalamander en/of het verbeteren van het leefgebied. Met het uitvoeren van deze maatregelen, zover dit nog niet gedaan is, wordt verwacht dat verslechtering voorkomen wordt en daarmee voldaan wordt aan de instandhoudingsdoelstelling. Na het uitvoeren van onderstaande maatregelen zal monitoring moeten aantonen of het doel behaald is en of de lokale populatie in een gunstige staat verkeert.

Tabel 7-1: *Overzicht van maatregelen die uitgewerkt moeten worden om uiteindelijk tot het doelbereik te komen (natuurdoelanalyse, 28 februari 2023).*

Nr.	Categorie	Maatregel	Toelichting op maatregel	Beoogd effect	Doelen
NDA4	Vergroten areaal en connectiviteit	Omvormen aangrenzend landbouwperceel naast de Meent	Het aangrenzende landbouwperceel aan de Meent is ook gelegen op het oude rivierduin. Hier zijn kansen aanwezig voor omvorming tot stroomdalgraslanden en ook leefgebied voor kamsalamander	Uitbreiding oppervlakte stroomdalgraslanden Datum: 3 juni 2025 Documentnummer: H1666	H6120, H1666
NDA6	Vergroten areaal en connectiviteit	Inrichten ecologische verbindingzones	Op dit moment vindt geen uitwisseling van genen plaats tussen kamsalamander populaties in de omgeving van het Natura 2000-gebied. Door de inrichting van verbindingzones met takkenrillen en kruidenrijke graslanden en kruidenruigten (o.a. langs de winterdijk), opgaande begroeiing en extra poelen in de richting van andere kamsalamander-populaties in Sint Agatha en het beekdal Looij wordt migratie mogelijk.	Verbetering van de populatie door genetische diversiteit kamsalamanders	H1666
NDA13	Herstel van biotische kwaliteit	Verondiepen en wegvangen van vis in de buitendijkse poelen	De buitendijks gelegen poelen van de kamsalamanders bevatten veel vis. Door het verondiepen van de poelen komen de poelen vaker droog te liggen in de zomer. De aanwezigheid van vis neemt hierdoor af, waardoor minder predatie op kamsalamander plaatsvindt en de overleving van larven van de kamsalamander toeneemt.	Verbetering van de omvang van het leefgebied en de kwaliteit van het leefgebied door de toename van voortplantingswater in de buitendijkse poelen.	H1666
NDA14	Aanpak exoten	Monitoren van exoten	Middels monitoring moet voorkomen worden dat exoten voet aan de grond krijgen binnen het Natura 2000-gebied. Ook moeten poelen (voor de kamsalamander) en de Oeffelter Raam (voor kleine modderkruiper) worden bemonsterd op de aanwezigheid van exotische vissen. Indien nodig maatregel formuleren en nemen.	Behouden van kwaliteit leefgebied en kwaliteit habitattype door het voorkomen van vestiging van populaties exoten	H6120, H6510A, H1149, H1666

Resultaten monitoring en adviezen voor leefgebiedherstel in Natura 2000-gebieden Noord Brabant (Ravon, december 2024)

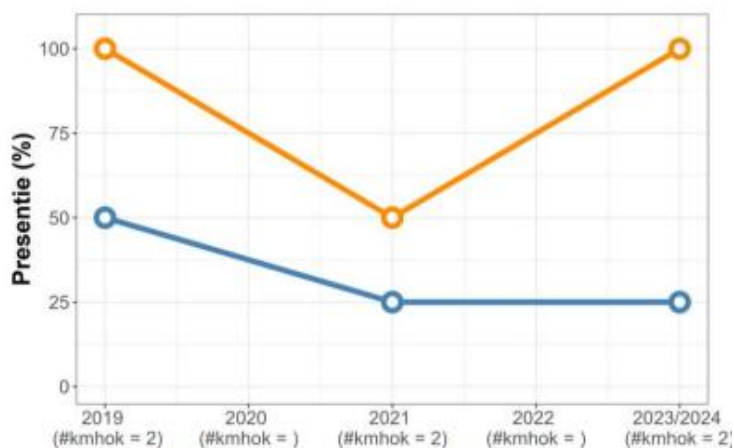
In de periode van 2019 tot en met 2024 heeft Ravon een monitoring op de aanwezigheid van eieren en larven van kamsalamander in voortplantingswateren uitgevoerd³. Gemiddeld zijn er per traject negen eieren en/of larven waargenomen (Figuur 11.2), wat zeer laag is ten opzichte van andere Natura 2000-gebieden. De oorzaak hiervan is vermoedelijk de relatief beperkte grootte van de aanwezige populatie. In 2019 was de presentie van de soort in de twee gemonitorde kilometerhokken 100%. In 2021 nam dit af naar 50%, maar in 2023 en 2024 werd de soort weer in beide kilometerhokken waargenomen. Het aantal trajecten waarin de soort werd aangetroffen nam af van 50% tot 25%. Vanwege het beperkt aantal gemonitorde trajecten (8) is het lastig hier een conclusie aan te verbinden.

Er mag geconcludeerd worden dat het om een kleine, en daarmee kwetsbare, populatie gaat. Het aanleggen van nieuwe poelen in 2023 en 2024 is echter een positieve ontwikkeling.

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

Figuur 11.3 Percentage van de onderzochte km-hokken (oranje) en trajecten (blauw) waar de soort binnen een jaar is aangetroffen.

Het eerdergenoemde verspreidingsonderzoek van Ecologica in 2018 naar kamsalamander in het gebied⁴, heeft in 2023 en 2024 geleid tot het uitvoeren van nieuwe herstelmaatregelen, waaronder de aanleg van nieuwe voortplantingswateren. Deze maatregelen hadden als doel de populatie kamsalamander te behouden en de kwaliteit van het leefgebied te waarborgen. Ravon heeft in 2024 middels eDNA onderzoek de invloed van de maatregelen op de populatieontwikkeling geëvalueerd⁵. De resultaten hiervan laten zien dat de soort binnen de twee gemonitorde kilometerhokken wordt aangetroffen, waaronder ook in een aantal nieuw aangelegde wateren.

³ Kranenbarg, J, W. Beukema, T. Kroon, M. van Santen, J. Janse, Y. Radstake & I. Spruijt, 2024. Resultaten monitoring en adviezen voor leefgebiedherstel in Natura 2000-gebieden Noord-Brabant. Vissen, kamsalamander & drijvende waterweegbree 2019-2024. Rapportnummer 2022.186. RAVON, Nijmegen.

⁴ Zwanenburg, 2019. Kamsalamander Oeffelter Meent 2018. Ecologica, Maarheeze.

⁵ Vermeld in Kranenbarg et al, 2024.

Conclusie m.b.t. het eindoordeel JA-a

Om aan de instandhoudingsdoelstelling te voldoen dient het geschikt leefgebied van de kamsalamander uit ten minste vier geschikte poelen binnen de Natura 2000 begrenzing te bestaan^{6,7}. In de natuurdoelanalyse wordt beschreven dat de soort voorkomt in twee binnendijkse poelen (zeer gunstig/ongunstig(?)) en één buitendijkse poel (zeer ongunstig). Dit suggereert een verslechtering ten opzichte van het instandhoudingsdoel (vier bezette poelen). Ook is de kwaliteit van de buitendijkse poel dusdanig ongunstig dat dit geen garantie lijkt te bieden voor duurzame instandhouding.

Datum
3 juni 2025
Documentnummer

Buiten de N2000 begrenzing is echter ook geschikt leefgebied aanwezig voor de kamsalamander. Nabij Sint Agatha en beekdal Looij zijn reeds populaties aanwezig. Het versterken van de verbinding met deze gebieden zal resulteren in een meer robuuste populatie. Ondanks dat de populaties buiten N2000 begrenzing niet bijdragen aan het behalen van de instandhoudingsdoelstelling zal een goede verbinding met Oeffelter Meent wel bijdragen aan het creëren van een gezonde populatie binnen de N2000 begrenzing. Daarnaast blijft het van belang dat het beheer van de reeds bezette poelen wordt voortgezet zodat deze geschikt blijven of kwalitatief verbeteren voor de kamsalamander.

Op basis van de bevindingen van RAVON (december 2024) valt te concluderen dat de kamsalamander is aangetroffen in poelen die in het kader van natuurherstel zijn aangelegd. De verwachting is dat het afronden van de openstaande maatregelen uit de natuurdoelanalyse en het gericht uitvoeren van beheer leidt tot een gunstige staat van instandhouding. Monitoring zal uitwijzen of de voorgenomen maatregelen en gericht beheer leiden tot het gewenste eindbeeld of dat gaandeweg bijgestuurd dient te worden. Wanneer doormiddel van monitoring inzichtelijk wordt in hoeveel (nieuwe of herstelde) poelen de soort is aangetroffen, is de verwachting dat het instandhoudingsdoel behaald wordt. Daarmee komen wij tot de conclusie dat het eindoordeel JA-a zou moeten blijven.

NDA	PAS	VERSLECHTERING	VERBETERDOELEN
JA - a (behoudsdoel)	1a	Wordt voorkomen.	Niet van toepassing.
JA - b (verbetering korte termijn)	1a	Wordt voorkomen.	Van toepassing en behalen van de verbeterdoelen al verwacht voor de korte (en lange) termijn.
JA - c (verbetering langere termijn)	1b	Wordt voorkomen.	Nog niet gehaald, maar behalen van de verbeterdoelen pas verwacht op de langere termijn.
JA, MITS - a (effectieve aanvullende maatregelen)	1b	Wordt voorkomen.	Nog niet gehaald, maar wel verwacht op de langere termijn met aanvullende, effectieve bron- en/of herstelmaatregelen.

De conclusie van Arcadis (JA-a) komt voort uit het feit dat het Natura 2000-doel voor de kamsalamander een behoudsdoel betreft. Overige JA-conclusies (b, c en JA-

⁶ Aanwijzingsbesluit, 2013
⁷ Zwanenburg, 2019. Kamsalamander Oeffelter Meent 2018. Ecologica, Maarheeze.

MITS-a) gaan uit van verbeterdoelen, wat voor de kamsalamander niet van toepassing is in Oeffelter Meent.

Wanneer een negatieve trend niet uit te sluiten is zou de conclusie volgens de systematiek, gezien er een gebrek aan kennis is over de effectiviteit van de reeds uitgevoerde maatregelen, uitkomen op NEE, TENZIJ-a. Het rapport van RAVON⁸ (december 2024) schetst echter een positieve ontwikkeling ten opzichte van de situatie zoals beschreven in de natuurdoelanalyse, aangezien de soort in de periode na het opleveren hiervan in een aantal nieuw aangelegde wateren is waargenomen. De verwachting is dat het aanleggen van nieuwe poelen, in combinatie met gericht beheer en onderhoud, zal leiden tot een gunstige staat van instandhouding voor kamsalamander.

Datum

3 juni 2025

Documentnummer

NEE, TENZIJ - a (kennisgebrek)	2	Niet uitgesloten (door kennisgebrek).	Niet van toepassing. Of: van toepassing en verwacht op de langere termijn met (al dan niet aanvullende), effectieve bron- en/of herstelmaatregelen.
-----------------------------------	---	---------------------------------------	--

Het aantal geschikte voortplantingswateren voor kamsalamander is in 2023/2024 toegenomen door het aanleggen van nieuwe poelen. Ravon geeft aan dat in het eDNA onderzoek (2024) kamsalamander is aangetroffen in (een aantal van) de nieuw aangelegde wateren. Dit onderzoek doet echter geen uitspraak over het aantal nieuw bezette voortplantingswateren of de kwaliteit daarvan voor de kamsalamander. Een poel heeft doorgaans twee groeiseizoenen nodig voordat deze optimaal geschikt is als voortplantingswateren. Aangezien deze periode nog niet was verstreken ten tijde van het eDNA onderzoek wordt verwacht dat de poelen in de tussentijd in kwaliteit zijn toegenomen. Passend beheer zal moeten zorgen dat deze poelen ook op langer termijn geschikt blijven.

⁸ Kranenbarg et al, 2024. Titel rapport